

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”

FACULTATEA DE DREPT

ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

„INFRAȚIUNILE ELECTORALE”

= REZUMAT=

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:

Prof. univ. dr. Vasile DOBRINOIU

STUDENT – DOCTORAND

Mircea Constantin SINESCU

BUCUREȘTI

2015

CUPRINS

CAPITOLUL I – ASPECTE INTRODUCTIVE REFERITOARE LA INFRAȚIUNILE ELECTORALE

Secțiunea I – Drepturile electorale și procesul electoral. Concept și evoluție istorică

I.1. – Considerații introductive

I.2. – Conceptul dreptului de a alege și al dreptului de a fi ales

I.3. – Apariția instituției drepturilor electorale

I.4. – Evoluția istorică a procesului electoral în România

Secțiunea a II-a – Infrațiunile electorale. Conceptul de infrațiune electorală și evoluția reglementării acestora

II.1. – Conceptul de infrațiune electorală

II.2. – Evoluția reglementării infrațiunilor electorale în România

§1. până în 1990

§2. după 1990

a) Prezentarea reglementărilor privind infrațiunile electorale în perioada 1990 – 2003 (Revizuirea Constituției)

b) Revizuirea cadrului legislativ în materie electorală în perioada 2003 – 2014 (intrarea în vigoare a Noului Cod Penal)

Secțiunea a III-a – Autoritatea Electorală Permanentă

III.1. – Rolul și atribuțiile Autorității Electorale Permanente

III.2. – Proiectul de lege privind Codul Electoral

III.3. – Reglementarea și controlul finanțării partidelor politice și a campaniei electorale

CAPITOLUL II – ANALIZA INFRAȚIUNILOR ELECTORALE PREVĂZUTE ÎN NOUL COD PENAL

Secțiunea I – Aspecte comune privind infracțiunile electorale din Noul Cod Penal

I.1. – Precizări introductive

I.2. – Sistematizarea infracțiunilor electorale. Viziunea legiuitorului în Noul Cod Penal

Secțiunea a II-a – Împiedicarea exercitării drepturilor electorale (art. 385 C.pen.)

II.1. – Conținut legal și caracterizare

II.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

II.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

- a) Elementul material
- b) Urmarea imediată
- c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

II.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni.

II.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a III-a – Coruperea alegătorilor (art. 386 C.pen.)

III.1. – Conținut legal și caracterizare

III.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

- a) Obiectul juridic special
- b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

- a) Subiectul activ nemijlocit
- b) Subiectul pasiv

III.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

- a) Elementul material
- b) Urmarea imediată
- c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

III.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni

III.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a IV-a – Frauda la vot (art. 387 C.pen.)

IV.1. – Conținut legal și caracterizare

IV.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

IV.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

a) Elementul material

b) Urmarea imediată

c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

IV.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni

IV.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a V-a – Frauda la votul electronic (art. 388 C.pen.)

V.1. – Conținut legal și caracterizare

V.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

V.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

a) Elementul material

b) Urmarea imediată

c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

V.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni

V.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a VI-a – Violarea confidențialității votului (art. 389 C.pen.)

VI.1. – Conținut legal și caracterizare

VI.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

VI.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

a) Elementul material

b) Urmarea imediată

c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

VI.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni.

VI.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a VII-a – Nerespectarea regimului urnei de vot (art. 390 C.pen.)

VII.1. – Conținut legal și caracterizare

VII.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

VII.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

a) Elementul material

b) Urmarea imediată

c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

VII.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni.

VII.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a VIII-a – Falsificarea documentelor și evidențelor electorale (art. 391 C.pen.)

VIII.1. – Conținut legal și caracterizare

VIII.2. – Elemente preexistente

§1. Obiectul infracțiunii

a) Obiectul juridic special

b) Obiectul material

§2. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit

b) Subiectul pasiv

VIII.3. – Structura și conținutul constitutiv al infracțiunii

§1. Latura obiectivă

a) Elementul material

b) Urmarea imediată

c) Raportul de cauzalitate

§2. Latura subiectivă

VIII.4. – Forme. Modalități. Sancțiuni.

VIII.5. – Situații tranzitorii

Secțiunea a IX-a – Faptele săvârșite în legătură cu un referendum (art. 392 C.pen.)

IX.1. – Conținut legal și caracterizare

IX.2. – Analiza textului

CAPITOLUL III – INFRAȚIUNILE ELECTORALE ÎN DREPTUL COMPARAT

Secțiunea I – Reglementări europene și repere internaționale privind infracțiunile electorale

I.1. – Tendințe de codificare în materie electorală – Codul Bunelor

Practici în materie electorală – Veneția 2002

I.2. – Repere internaționale în materie de justiție electorală –
Manualul Institutului Internațional pentru Democrație și Asistență
Electorală – 2010

Secțiunea a II-a – Infrațiunile electorale în dreptul comparat

II.1. – Infrațiunile electorale în sistemul legislativ al Statelor
Unite ale Americii

II.2. – Infrațiunile electorale în dreptul francez

II.3. – Infrațiunile electorale în dreptul spaniol

II.4. – Infrațiunile electorale în dreptul belgian

II.5. – Infrațiunile electorale în dreptul german

II.6. – Infrațiunile electorale în sistemele legislative ale altor
state

§1. Infrațiunile electorale în Statele Scandinave

- a) Finlanda
- b) Suedia
- c) Norvegia
- d) Danemarca

§2. Infrațiunile electorale în Statele Baltice

- a) Estonia
- b) Letonia
- c) Lituania

§3. Infrațiunile electorale în Statele ex-Iugoslave

- a) Serbia
- b) Croația
- c) Slovenia

d) Albania

e) Bosnia și Herțegovina

§4. Infrațiunile electorale în Statele din zona asiatică a
fostei Uniuni Sovietice

a) Armenia

b) Azerbaidjan

c) Tadjikistan

d) Kazahstan

§5. Infrațiunile electorale în Elveția

§6. Infrațiunile electorale în Ungaria

§7. Infrațiunile electorale în Mongolia

CAPITOLUL IV – STUDIU DE CAZ

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE *LEGE FERENDA*

BIBLIOGRAFIE

I. Concepția generală a tezei

Abordarea unei asemenea teme prezintă un interes deosebit pe plan științific, deoarece vizează un domeniu juridic foarte puțin explorat, iar actualitatea acestei teme este atestată atât de inserarea unui titlu separat – Titlul IX din Partea Specială a Noului Cod Penal (Legea nr. 286/2009) – cât și de creșterea îngrijorătoare a fenomenului infracțional electoral constatată în ultimii ani, în paralel cu sporirea și diversificarea tipurilor de alegeri din țara noastră.

O analiză aprofundată a infracțiunilor electorale reprezintă, în opinia noastră o reală provocare, având în vedere reacția societății la consecințele negative ale acestui flagel generalizat, precum și lipsa de principii diriguitoare, care să orienteze activitatea organelor judiciare în combaterea acestui fenomen.

Prevenirea și combaterea infracțiunilor electorale reprezintă un aspect prioritar pentru orice sistem legislativ, însă în România acest fenomen a luat amploare în ultimele două decenii, în contextul schimbării regimului politic din 1989, perioada de tranziție de la un sistem comunist la unul democratic reliefând derapaje grave și în materia exercitării legale a drepturilor electorale.

Mai mult, adoptarea noului Cod penal și reunirea reglementărilor din materia infracțiunilor electorale într-un singur titlu, prin restructurarea textelor ce se regăseau în mai multe legi speciale – Legea nr. 67/2004, privind alegerea autorităților publice locale; Legea nr. 35/2008, privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului; Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României; Legea nr. 3/2000 privind organizarea referendumului – marchează un moment important în

evoluția legislației penale, în sensul facilitării aplicării mijloacelor de protejare a legalității procesului electoral.

Obiectul cercetării este reprezentat de analiza juridico-penală a infracțiunilor electorale prevăzute în Titlul IX din Partea Specială a Noului Cod Penal (Legea nr. 286/2009), amintirea prevederilor complementare din legile speciale relevante, dar și prezentarea instrumentelor juridice internaționale adoptate în acest domeniu, precum și reglementarea infracțiunilor electorale în sistemele legislative ale altor state. Se urmărește evoluția reglementării mijloacelor de protecție juridico-penală a liberului exercițiu al drepturilor electorale, normele legislative din domeniul infracțiunilor electorale atât la nivel național, european, cât și internațional, timidele eforturi din practica judiciară, știind fiind că în această arie întâmpină dificultăți.

II. Structura și conținutul lucrării

Lucrarea este structurată, astfel cum se poate observa din lectura cuprinsului, în cinci părți – trei capitole, fiecare capitol având mai multe secțiuni, și fiecare secțiune fiind compusă din mai multe subsecțiuni și paragrafe, un studiu de caz, concluzii și propuneri *de lege ferenda*. De asemenea, aceasta cuprinde bibliografie și cuprins.

Capitolul I - Aspecte introductive referitoare la infracțiunile electorale cuprinde o analiză a drepturilor electorale și a procesului electoral, apoi a infracțiunilor electorale, din perspectivă conceptuală și istorică, pentru ca ultima secțiune să aibă ca obiect Autoritatea Electorală Permanentă.

Grecii, îndeosebi atenienii, au fost primii care au produs ceea ce Robert Dahl numea prima transformare democratică: de la ideea și practica guvernării de către cei puțini la ideea și practica guvernării de către cei mulți. Pentru greci, singurul loc propice democrației era, desigur, statul – cetate.

Democrația antică (este vorba de democrația directă) era guvernată de principiile libertății, egalității și majorității. Ea se opunea puterii unei singure persoane (monocrația), sau câtorva persoane (oligarhia). Ea implica libertatea de exprimare a tuturor opiniilor, fiecare putându-se manifesta – cum spunea Euripide – “printr-un sfat bun sau tăcând”. Într-un stat democratic, puterea emană de la popor și aparține acestuia.

Drepturile electorale ale cetățenilor formează o categorie distinctă între drepturile și libertățile cetățenilor, fiind astfel înscrise în constituții ca drepturi fundamentale și în legi ca drepturi subiective și au ca obiect, în exclusivitate, participarea cetățenilor la guvernare sau la constituirea autorităților administrației publice locale (consilii locale, consilii județene, președinți ai consiliilor județene sau primari). Sfera drepturilor electorale subiective este mai largă decât cea rezultată din legile fundamentale, ceea ce înseamnă că nu toate drepturile electorale ale cetățenilor sunt nominalizate în constituții. În alte cuvinte, în constituții sunt reglementate doar drepturile electorale fundamentale ale cetățenilor, în timp ce celelalte drepturi electorale sunt prevăzute de lege (dreptul cetățenilor de a verifica înscrierea în listele electorale, de a formula întâmpinări, contestații, recursuri sau plângeri în legătură cu operațiunile

electorale, de a formula întâmpinări împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite și a oricăror altor erori, dreptul de a contesta candidaturile etc.).

Tradițional, ca drepturi electorale fundamentale înscrise în constituții, sunt dreptul de vot și dreptul de a fi ales (implicând și varietatea mai recentă a dreptului de a fi ales în Parlamentul European), calificate ca drepturi fundamentale politice.

În opinia noastră, aceste drepturi sunt drepturi fundamentale ale cetățenilor români, pentru că îndeplinesc toate trăsăturile acestor drepturi subliniate în doctrina de specialitate și anume: sunt drepturi subiective ale cetățenilor români; sunt drepturi esențiale și sunt prevăzute de Constituție.

În România, din dispozițiile art. 36 din Constituție rezultă aspectele democratice de nivel constituțional ale dreptului de vot și ale votului. Astfel, o persoană poate vota dacă: este cetățean român, are vârsta de 18 ani împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, este în deplinătatea facultăților mintale și are aptitudinea morală de a vota.

Egalitatea votului este o concretizare a principiului constituțional al egalității cetățenilor și este presupusă de universalitatea votului..

Singularitatea votului presupune egalitatea fiecărui vot, inclusiv ca valoare, egalitate care este asigurată de legile electorale prin faptul că fiecare alegător are dreptul la un singur vot, poate fi înscris pe o singură listă electorală, are un singur domiciliu, un singur act de identitate (buletin de identitate, carte de identitate sau pașaport), o singură carte de alegător etc.

Secretul votului este trăsătura constituțională care dă posibilitatea alegătorului de a-și exprima opțiunea sa cu privire la candidații propuși,

fără ca această opțiune să fie cunoscută de alții sau supusă vreunei presiuni. Votul este liber exprimat, în cazul participării la vot, prin aceea că alegătorul are posibilitatea de a-și manifesta sau nu, în mod liber, opțiunea pentru o anumită listă sau un anumit candidat, în cazul în care votul este un drept și nu o obligație.

Dreptul de vot se completează cu dreptul de a fi ales, prevăzut la art. 37 din Constituție, astfel încât orice persoană care vizează o demnitate publică trebuie, în primul rând să îndeplinească exigențele minime de "votant", dar nu doar atât.

Având în vedere că, cel care își exercită dreptul de a fi ales ar participa la exercitarea puterii suverane a poporului, trebuie să îndeplinească condiții suplimentare și anume ca acesta trebuie să aibă cetățenia română și domiciliul în țară, respectiv să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice potrivit art. 40 alin. 3 din Constituție, dar și anumite condiții de vârstă: "până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vârsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României."¹

Odată cu revizuirea Constituției României în anul 2003, a fost introdus și art. 38, referitor la dreptul de a alege și de a fi ales în Parlamentul European, conferit cetățenilor români în condițiile aderării României la Uniunea Europeană. Practic, participarea cetățenilor români la procesul electoral de desemnare a organului reprezentativ la nivel

¹ Art. 37 alin.2 din Constituția României, revizuită în 2003

europăan echivalează cu exercitarea drepturilor politice fundamentale, însă la nivel suprastatal în legătură cu un organ care influențează, direct sau indirect, exercitarea puterii de stat prin aderarea la Uniunea Europeană.

După criteriul conținutului, în doctrină s-a identificat o categorie de drepturi, care cuprinde drepturile exclusive politice, adică acele drepturi care prin conținutul lor, pot fi exercitate de către cetățeni numai pentru participarea la guvernare. În această categorie includem: dreptul la vot, dreptul de a fi ales (inclusiv în Parlamentul European).

În categoria mai largă a drepturilor și libertăților social-politice, ar intra acele drepturi și libertăți care prin conținutul lor pot fi exercitate de către cetățeni, la alegere, fie pentru rezolvarea unor probleme sociale și spirituale, fie pentru participarea la guvernare. Aceste drepturi și libertăți asigură posibilitatea de exprimare a gândurilor și opiniilor, fapt pentru care deseori sunt denumite libertăți de opinie. În această categorie includem: libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul de informație, libertatea întrunirilor, dreptul de asociere, secretul corespondenței, etc.

Drepturile politice fundamentale se regăseau printre drepturile cetățenilor romani, și anume *ius suffragii* – dreptul de a alege și *ius honorum* – dreptul de a candida la o magistratură. În dreptul daco-geț, “instituția regalității era ereditară, dar se baza și pe principiul din Dionysopolis, care indică faptul că, înainte de Burebista, a fost rege tatăl său, deci se aplică principiul eredității. Decebal a fost ales rege ca urmare a înlocuirii lui Duras, deci s-a aplicat principiul electivității.”

În Dacia Romană, “dreptul de a alege, cu toate regulile privind modul cum se realiza alegerea unor cetățeni în funcțiile de conducere ale statului, era reglementată de “jus suffragii”. Un drept special se referea la dreptul de a candida și de a fi ales într-o magistratură, un drept al onoarei, numit “jus honorum”. Pe teritoriul statelor române medievale, primele manifestări în desemnarea și atragerea unor reprezentanți la conducerea destinelor maselor s-a înregistrat odată cu instituirea uniunilor de obști, de bază fiind sistemul cenzitar, între care censul de vârstă și cel de avere dominau – ca o dovadă certă de înțelepciune și putere.

Odată cu Regulamentele organice din 1831, se organizează prima adunare cu oarecare puteri legislative, Obșteasca Adunare, pentru ca, odată cu Convenția de la Paris din 1858, să se acorde Adunării Elective o autentică putere legislativă și să se ofere principatelor o adevărată Lege electorală — Stipulațiuni electorale anexate la Convențiunea din 19 august 1858.

Statutul dezvoltător al Convenției din 1858 a fost aprobat și legitimat, împreună cu legea electorală, prin plebiscit, cu o majoritate covârșitoare, în mai 1864. Prin Legea electorală din 1864 se pun bazele moderne ale alegerilor în România, determinând creșterea numărului de alegători și gruparea acestora în două categorii: alegători primari, care votau prin delegație și alegători direcți, care votau nemijlocit, la sorginta reprezentării fiind tot rațiuni de ordin cenzitar. Prin Constituția din 1866 s-a introdus votul cenzitar și capacitar, electoratul fiind împărțit în patru colegii, în funcție de venit, profesie și demnități deținute. La 10 iulie 1917 – se introduce votul universal, egal, direct, obligatoriu și secret.

Menținând sau dezvoltând dispozițiile normative referitoare la alcătuirea și recrutarea corpului electoral, așezământul constituțional din 1923 a condus la lărgirea sensibilă a dreptului de vot, creând posibilitatea participării cetățenilor la viața politică a țării. Deși, la prima vedere, noua Constituție din 1938 apărea ca fiind mai extensivă de drepturi electorale, prin Legea electorală din mai 1939 se dă expresie pornirilor autocratice ale regelui, votul universal al cetățenilor fiind înlocuit cu votul restrâns al acelor care au împlinit vârsta de 30 de ani și erau înscriși în organizațiile profesionale reprezentate în Parlament, stabilindu-se, totodată, o nouă procedură de alegere a deputaților, ce asigură constituirea parlamentului din oameni devotați regelui.

Începând cu aceste reglementări introduse în perioada carlistă, se poate spune că este demarată o perioadă de restrângere și, apoi, distorsionare completă a drepturilor electorale, ce va atinge punctul culminant odată cu instaurarea regimului comunist, ce va dăinui până la sfârșitul anului 1989.

Revenirea la democrație, în sensul restituirii drepturilor politice fundamentale românilor, are loc prin Decretul-lege nr. 92/1990 (14 martie) pentru alegerea Parlamentului și a Președintelui României, Parlamentul Român, fiind alcătuit, din nou, pe bază bicamerală (Adunarea Deputaților și Senat). Atât membrii Parlamentului cât și Președintele României urmau să fie aleși prin vot universal, egal, direct și secret, liber exprimat, iar reprezentarea populației de toate naționalitățile în forul suprem legislativ urma să se realizeze pe baza sistemului de repartizare în urma votării.

Deși, în decursul timpului, au existat și opinii care au plasat infracțiunile electorale într-o paletă de comportamente deviate considerate mai puțin periculoase pentru societate, consacrarea importanței drepturilor politice fundamentale pe plan mondial, mai ales începând cu a doua jumătate a secolului XX, au determinat acordarea unei atenții sporite unor asemenea fapte de natură penală.

Doctrina juridică franceză considera caracterul politic al infracțiunilor electorale mai presus de orice îndoială, argumentându-și și punctul de vedere și cu practică judiciară; este vorba, se spune, de crime și delicta contra Constituției, și în special de fraude electorale.

În mod evident, prin pedepsirea infracțiunilor electorale s-a urmărit protejarea unor valori ce țin de suveranitatea statală, cuprinzând, pe de o parte, relațiile sociale referitoare la crearea și respectarea cadrului organizatoric general de desfășurare a procesului electoral, în deplină securitate și vegherea asupra procesului democratic de alegere a autorităților publice, care trebuie să se desfășoare în deplină corectitudine, pentru a conferi legitimitate rezultatelor votului corpului electoral.

Reglementarea infracțiunilor electorale s-a datorat fraudelor electorale existente chiar de la începuturile organizărilor consultărilor populare și a primelor desemnări ale unor guvernanți pentru conducerea țărilor românești din secolul XIX.

În Legea electorală votată în iulie 1866 exista o dispoziție ce prevedea că orice abuz din partea alegătorilor este pedepsit cu amendă sau închisoare, iar un număr de cinci alegători aveau dreptul de a intenta proces pentru pedepsirea delictelor comise în timpul alegerilor, în cazul

în care ministerul public nu avea inițiativă.

Votul cenșitar dintre 1866 și 1919 permitea un tip de fraudă, reprezentarea proporțională dintre 1919 și 1937 alta, dar rezultatul era același: criza democrației. În 1937, Carol al II-lea credea că este momentul unei guvernări personale, iar plebiscitul pentru Constituția din 1938 a fost un simulacru în care s-a practicat votul deschis, doar 5.483 de români având curajul să voteze împotriva, contra 4.300.000.

Astfel, observăm că infracțiunile electorale au beneficiat de o reglementare specială: “în titlul II al Codului penal de la 1936, infracțiunile electorale erau tratate drept *delicte contra exercițiului drepturilor politice și cetățenești* și prev. în art. 232, 235, articole ce se refereau în special la acte de violență sau amenințare, prin care se împiedică exercitarea drepturilor politice sau cetățenești, precum și fraudă electorală”².

Democrația în România era prea fragedă pentru a implementa o respectare a drepturilor politice fundamentale, iar în urma reevaluării importanței acestora pe plan mondial, inserarea unor norme penale de apărare a acestor valori sociale era strict formală în contextul regimului carlist și apoi al celui totalitar.

Revoluția din decembrie 1989 a adus modificări esențiale în viața politică românească, transformând radical în mod implicit și reglementările electorale, reinstaurând, practic un regim democratic, prin recunoașterea pluralismului politic și a realei participări a poporului la conducerea țării prin organizarea de alegeri libere.

² V. Pantea – *op.cit.*, p.65.

Primul act normativ care a consfințit renașterea proceselor electorale democratice în România a fost Decretul-lege nr. 92/1990, care stabilea modalitatea de desfășurare prin vot universal, egal, direct și secret, liber exprimat, a alegerilor pentru Parlamentul bicameral și președintele României. În cuprinsul acestui act normativ se regăsește și prima reglementare post-decembristă a infracțiunilor în materie electorală. Cel de-al doilea act normativ care a cuprins reglementări referitoare la infracțiunile electorale a fost **Legea nr. 70/1991**, privind alegerile locale. **Legea nr. 68/1992** pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului a adus anumite modificări în materia infracțiunilor electorale. Până la momentul revizuirii Constituției din 2003, a mai fost adoptată de Parlamentul României o singură lege care să conțină reglementări în materia infracțiunilor electorale și anume **Legea nr. 3/2000** privind organizarea și desfășurarea referendumului.

Analizând sintetic reglementările legislative în materia infracțiunilor electorale survenite după momentul decembrie 1989 și până în anul 2003, se observă că în urma decretului – lege nr. 92/1990, prin care s-a stabilit un prim set de reguli de desfășurare a unor alegeri libere după aproximativ jumătate de veac de regim totalitar, în decurs de doi ani de zile (1991-1992) a fost edictat un calup de dispoziții similare în mare măsură, indiferent de demnitățile sau funcțiile la nivel național sau local pentru care s-au exercitat drepturile politice fundamentale, corespunzătoare prevederilor Constituției din 1991, ce au dăinuit cu mici modificări până la momentul revizuirii Constituției din 2003.

Demersul de revizuire a Legii fundamentale a statului din anul 2003 a impus, în mod natural, și o primenire a întregului cadru legislativ

în materie electorală, în 2004 sunt adoptate Legea nr. 67 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, Legea nr. 370 pentru alegerea Președintelui României, dar și Legea nr. 373 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, urmând ca în 2007, în logica aderării la Uniunea Europeană, să fie adoptată Legea nr. 33 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, iar în 2008, să se adopte Legea nr. 35 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali.

Având în vedere că, prin adoptarea Noului Cod Penal (Legea nr. 286/2009), legiuitorul a considerat preferabilă regruparea infracțiunilor electorale într-un titlu distinct al Codului penal, pentru a asigura o mai mare stabilitate acestor texte, dar și pentru a elimina paralelismele existente în prezent în reglementare, analiza unor alte acte normative sau modificări în alte legi cu forță juridică inferioară Noului Cod Penal, survenite ulterior adoptării acestuia, ni se pare inoportună.

Autoritatea Electorală Permanentă este o instituție administrativă autonomă fundamentală a statului român, care urmărește organizarea și desfășurarea operațiunilor electorale, în scopul asigurării condițiilor corespunzătoare de exercitare a drepturilor electorale, a egalității de șanse în competiția politică, a transparenței în finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale.

Autoritatea are misiunea de a asigura organizarea și desfășurarea alegerilor și a referendumurilor, precum și finanțarea partidelor politice,

cu respectarea Constituției, a legii și a standardelor internaționale în materie.

Principiile care stau la baza activității Autorității sunt: a) independența; b) imparțialitatea; c) legalitatea; d) transparența; e) eficiența; f) profesionalismul; g) responsabilitatea; h) sustenabilitatea; i) predictibilitatea; j) legitimitatea.

Preocuparea constantă de a crea un cadru legislativ cât mai util și eficient s-a concretizat în Proiectul de Cod electoral, propus din 25 ianuarie 2011 spre dezbatere publică de către Autoritatea Electorală Permanentă. Analizând incriminările cuprinse în Proiectul Codului electoral din 2011, observăm sistematizarea incriminărilor paralele din legislația electorală, reluate, apoi, în Codul penal, fără deosebiri de esență, dar și lipsa vreunei dispoziții incriminatorii referitoare la fraudă la votul electronic.

O altă atribuție foarte importantă a Autorității Electorale Permanente este reprezentată de controlul finanțării partidelor politice și a campaniei electorale. În prezent, actul normativ care reprezintă sediul materiei este Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, care are drept scop asigurarea egalității de șanse în competiția politică și a transparenței în finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale.

Autoritatea Electorală Permanentă este, potrivit art. 35 din lege, autoritatea publică abilitată să controleze respectarea prevederilor legale privind finanțarea partidelor politice, a alianțelor politice sau electorale, a candidaților independenți și a campaniilor electorale, iar controlul privind subvențiile de la bugetul de stat va fi efectuat în mod simultan și de

Curtea de Conturi. Trebuie precizat faptul că la 06.05.2015, Camera Deputaților, în calitate de cameră decizională, a adoptat și a trimis spre promulgare, ulterior unei cereri de reexaminare din partea Președintelui României, propunerea legislativă nr. 95/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr.334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale³, conținând câteva prevederi esențiale, având ca scop alinierea totală la standardele europene legislative în materie

În **Capitolul II – Analiza infracțiunilor electorale prevăzute în noul cod penal** sunt examinate trăsăturile comune, dar și specifice ale incriminărilor din Noul Cod Penal, prin analiza elementelor preexistente și a conținutului constitutiv al acestora.

Astfel, după cum justifică și legiuitorul în Expunerea de motive a Noului Cod Penal, s-a considerat preferabilă regruparea infracțiunilor electorale într-un titlu distinct al Codului penal, pentru a asigura o mai mare stabilitate acestor texte dar și pentru a elimina paralelismele existente în prezent în reglementare.

În mod evident, infracțiunile electorale au un obiect juridic generic complex, cuprinzând, pe de o parte, relațiile sociale referitoare la crearea și respectarea cadrului organizatoric general de desfășurare a procesului electoral, în deplină securitate și vegherea asupra procesului democratic de alegere a autorităților publice, care trebuie să se desfășoare în deplină corectitudine, pentru a conferi legitimitate rezultatelor votului corpului electoral. Pe de altă parte, ansamblul incriminărilor prezente în Noul Cod

³ http://www.cameradeputatilor.ro/pls/proiecte/docs/2014/pr095_14;1.pdf

Penal urmărește respectarea exercitării drepturilor politice fundamentale (*dreptul de a alege și dreptul de a fi ales*, inclusiv în Parlamentul European), care protejuează persoana, ca relație socială, în considerarea apartenenței la statul român.

O observație importantă, comună tuturor infracțiunilor electorale din prezentul titlu, se referă la o inadvertență cuprinsă în art. 153 din Legea nr. 187/2012 – legiuitorul, deși modifică titlul capitolului în care se regăseau anterior incriminările electorale din Legea nr. 370/2004 (pentru alegerea Președintelui României, publicată în Mon. Of., Partea I, nr. 887 din 29 septembrie 2004, republicată în Mon. Of. 650/2011, cu modificările aduse prin Legea nr. 76/2012) din ”Contravenții și infracțiuni” în ”Contravenții”, omite să statueze abrogarea art. 57-64 din cuprinsul legii modificate, cum a procedat în cazul celorlalte acte normative în materie electorală. Prin urmare, este necesar a se sublinia, că în cazul acesta a operat o abrogare tacită, singura interpretare care se înscrie în viziunea legiuitorului din NCP, care în materia infracțiunilor electorale a urmărit tocmai eliminarea paralelismelor de incriminare și unificarea dispozițiilor respective.⁴

De asemenea, din punct de vedere procesual penal, acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, potrivit principiului oficialității procesului penal, având în vedere că nu avem dispoziții legale exprese care să stipuleze că acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

⁴ *M.C. Sinescu în M.A. Hotca (coord.), M. Gorunescu ș.a. – ”Noul Cod penal. Note. Corelații. Explicații”, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 658*

Sunt analizate pe larg pornind de la conținutul legal, prin raportare la dispozițiile anterioare, elemente preexistente și constitutive, forme, modalități, sancțiuni și situații tranzitorii, următoarele incriminări din Noul Cod Penal:

- **Împiedicarea exercitării drepturilor electorale (art. 385 C.pen.)**
- **Coruperea alegătorilor (art. 386 C. pen.)**
- **Frauda la vot (art. 387 C.pen.)**
- **Frauda la votul electronic (art. 388 C.pen.)**
- **Violarea confidențialității votului (art. 389 C.pen.)**
- **Nerespectarea regimului urnei de vot (art. 390 C.pen.)**
- **Falsificarea documentelor și evidențelor electorale (art. 391 C.pen.)**
- **Faptele săvârșite în legătură cu un referendum (art. 392 C.pen.).**

În cuprinsul **Capitolului III - Infrațiunile electorale în dreptul penal comparat**, în prima secțiune sunt analizate reglementările europene și repererele internaționale privind infrațiunile electorale, cu aplecare asupra Codului Bunelor Practici în materie electorală – Veneția 2002 și a Comisiei de la Veneția, dar și asupra Manualului de Justiție Electorală al Institutului Internațional pentru Democrație și Asistență Electorală – 2010.

Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, mai cunoscută sub denumirea de Comisia de la Veneția, este organismul consultativ al Consiliului Europei în materie constituțională. Rolul Comisiei de la

Veneția este de a furniza consultanță juridică statelor sale membre și, în special, de a ajuta statele care intenționează să-și alinieze structurile instituționale și legislative la standardele europene, având în vedere experiența internațională în materie de democrație, drepturile omului și statul de drept. Aceste principii fundamentale ale patrimoniului constituțional european sunt și trăsăturile călăuzitoare ale activității Comisiei, în cele trei domenii de acțiune: instituțiile democratice și drepturile fundamentale; justiția constituțională și justiția comună; alegerile, referendumurile și partidele politice.

În domeniul electoral, activitatea Comisiei a fost susținută, încă de la înființare, prin furnizarea de opinii referitoare la proiecte electorale legislative din diverse state, printre care și România, iar această a căpătat o cu totul altă dimensiune din 2002, prin crearea Consiliului pentru alegeri democratice. Astfel, Comisia de la Veneția împreună cu Consiliul pentru alegeri democratice, în dorința de a conferi stabilitate legislației electorale, au dezvoltat principiile patrimoniului electoral european prin elaborarea Codului de bune practici în materie electorală⁵.

Astfel, după cum rezultă chiar din cuprinsul Liniilor Directoare și al Raportului Explicativ ale Codului de bune practici în materie electorală, cele cinci principii fundamentale care stau la baza patrimoniului electoral european sunt sufragiul universal, egal, liber

⁵ *adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept în cadrul celei de-a 52-a Sesiuni Plenare (Veneția 18-19 octombrie 2002), adoptat sub nr. CDL-AD(2002)23rev, de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei în cadrul sesiunii din 2003 – prima parte și de Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa în cadrul sesiunii din primăvara 2003.*

exprimat, secret și direct. Pe de altă parte, alegerile trebuie organizate în mod periodic.

De asemenea, alegătorii trebuie să fie protejați de orice amenințări sau restricții din partea autorităților sau a particularilor, care i-ar împiedica să-și exercite dreptul de vot sau să voteze conform dorinței. Statul este obligat să prevină și să sancționeze astfel de practici.

O primă recomandare în scopul prevenirii fraudelor electorale presupune ca procedura de votare să rămână simplă. Astfel, pornind de la ideea ca forțele politice implicate în scrutinul electoral sunt egal reprezentate în cadrul birourilor de vot, și deci că fraudă materială este dificilă, doar doi factori ar trebui avuți în vedere pentru a judeca corectitudinea votului: ”numărul de alegători care au participat la vot comparat cu numărul de buletine introduse în urne. Primul parametru poate fi determinat prin numărul de semnături din registrul electoral. Având în vedere că natura umană este cum este (și independent de orice dorință de fraudă) este foarte dificil să se ajungă la o perfectă egalitate între cei doi parametri. Un control suplimentar, al cotorului carnetului de buletine numerotate sau o comparație a totalului buletinelor găsite, buletinelor anulate și buletinelor neutilizate cu numărul de buletine aflate la dispoziția biroului de vot, pot avea o valoare indicativă, fără iluzia unei coincidențe perfecte a diferiților parametri. Riscul este, în cazul multiplicării acestora, ca diferențele între totaluri și, în final, veritabilele nereguli să nu fie luate în serios. Este mai bine să fie făcut un control strict al celor doi parametri decât un control slab și deci inefficient al unui număr mai mare de parametri.

Nu este neglijat sub aspectul recomandărilor nici votul militarilor, care, de altfel, în dreptul penal românesc nu beneficiază de o protecție incriminatorie, în sensul reglementării exprese a creării unei comisii speciale de supraveghere, care să elimine riscul impunerii sau ordinului din partea superiorilor în grad subalternilor acestora, în legătură cu exprimarea alegerii de orice fel în cadrul unui scrutin electoral.

În privința siguranței procesului electoral, prin raportare la locațiile în care se desfășoară acesta, un loc important le este conferit, în Codul de bune practici, Birourilor de vot, de a cărei organizare și activitate depinde calitatea sistemului de vot și de extragere, precum și respectarea procedurilor electorale. Astfel, sunt prezentate o serie de neregularități tehnice, identificate de observatori internaționali: ” urne rău astupate sau cu indicații greșite, complexitatea excesivă a anumitor buletine de vot, urne nesigilate, buletine de vot și urne inadecvate, utilizarea inadecvată a urnelor, insuficiența identificării alegătorilor, sau absența observatorilor locali. Ansamblul acestor neregularități și neajunsuri, la care trebuie de adăugat propaganda politică în incinta birourilor de vot, precum și intimidarea de către poliție, pot prejudicia grav integritatea și validitatea procesului electoral.”⁶

Comisia de la Veneția recomandă, de asemenea, respectarea strictă a confidențialității votului, nu doar în etapa votării, cât și în cea a numărării voturilor, încălcarea care trebuie sancționată obligatoriu cu anularea buletinelor de vot. De altfel, caracterul secret al votului

⁶ *Punctele 105-106 din Raportul explicativ al Codului de bune practici în materie electorală*

presupune și împiedicarea votului în familie (influențarea votului membrilor familiei de către unul dintre aceștia), dar și nepublicarea listelor persoanelor care nu și-au exercitat dreptul la vot, având în vedere că și această conduită poate semnifica o alegere făcută de cetățean.

Eforturile Comisiei de la Veneția de sistematizare și uniformizare a prevederilor legale în materie electorală, transpuse în Codul de bune practici în materie electorală, au fost urmate, apoi, de intensificarea tendințelor de consolidare a democrației, prin analize ale fenomenului electoral de către specialiștii în materie.

Astfel, sub nr. CDL-AD(2010)043, a fost adoptat la 16 Decembrie 2010, la a 35-a întrunire, de către Consiliul pentru Alegeri Democratice și la 17-18 decembrie 2010, la a 85-a Sesiune Plenară, de către Comisia de la Veneția, Raportul de management al posibilelor fraude electorale bazate pe cifre⁷, explorând posibilitatea detectării potențialelor fraude electorale prin metode statistice.

Pentru a preveni posibilitatea de fraudare a alegerilor, în opinia Comisiei de la Veneția, trebuie accentuate trei aspecte cheie în cadrul unui proces electoral: transparență, contabilizarea tuturor funcționarilor publici implicați în desfășurarea procesului electoral și încrederea publică în acesta. Performanța Autorității Electorale, dezbateră publică a listelor de votanți, formulare de rezultate adecvate, raportarea la timp și cuprinzătoare a rezultatelor, prezența observatorilor electorali și listarea/numărarea paralelă a voturilor sunt condițiile a căror respectare

⁷ *Raportul s-a întemeiat pe comentariile realizate de 2 experți – Nikolai Vulchanov (Bulgaria) și Anders Eriksson (Suedia)*

poate conduce la un proces electoral desfășurat în acord cu respectarea principiilor democratice.

Consolidarea democrației prin reprimarea fenomenului de fraudă electorală reprezintă o preocupare constantă la nivel mondial, unul dintre organismele care susțin instituțiile și procesele democratice fiind Institutul Internațional pentru Democrație și Asistență Electorală, organizație interguvernamentală care furnizează cercetare comparativă în domeniile cheie de expertiză: procesele electorale, dezvoltarea constituțională, participarea și reprezentarea politică, democrația și dezvoltarea, conflictele și securitatea.

Având în vedere că, printre ariile principale de activitate ale Institutului se numără și asistarea actorilor politici în reformarea instituțiilor democratice, în anul 2010, sub egida Institutului, un colectiv impresionant de specialiști în domeniul electoral (magistrați, profesori universitari, cercetători, avocați, scriitori, consultanți, funcționari în OSCE, etc.) a elaborat Manualul de Justiție Electorală, în dorința de a facilita cunoașterea și înțelegerea mecanismelor de funcționare a diverselor sisteme legislative în materie electorală, dar și mijloacele ce pot fi utilizate în apărarea drepturilor electorale.

Ampla cercetare științifică realizată pornește de la conceptul de *justiție electorală* ca expresie a garanției că ”orice acțiune, procedură și decizie referitoare la procesul electoral respectă legea (constituția, legislația, instrumentele sau tratatele internaționale și celelalte prevederi în vigoare într-o țară), precum și că exercitarea drepturilor electorale este protejată și restaurată, oferind persoanelor, ce cred că drepturile lor

electorale au fost violate, posibilitatea să facă o plângere, să obțină un termen de judecată/ o audiere și să primească o soluție.”⁸

În opinia specialiștilor IDEA, elementele justiției electorale sunt: prevenirea litigiilor electorale, instrumentele de soluționare a litigiilor electorale (de două tipuri – cea reparatorie, prin anulare, modificare sau recunoașterea neregularității și cea punitivă, prin impunerea de sancțiuni făptuitorului sau entității responsabile de neregularitate, atragând răspunderea penală sau contravențională) și mecanismele alternative de soluționare a litigiilor electorale.

Deși există diferențe de esență între regimul penal și cel contravențional, se remarcă și anumite caracteristici comune, ce țin de principiile fundamentale de drept, în principal expresii ale principiului legalității incriminării și sancțiunii și anume: neretroactivitatea legii, concretizată în limitarea competențelor instanțelor sau organismelor decidente în materia sancțiunilor penale/contravenționale la judecarea faptelor deduse acestora sub imperiul *tempus regit actum*, fără a crea clase de fapte noi, deoarece ar fi o imixtiune în aria puterii legislative; certitudinea și obiectivitatea textului normei legale de descriere a faptelor penale sau contravenționale (formulare în scris în mod abstract, general și impersonal, care să clarifice ce comportament este reglementat sau interzis și consecințele legale ale încălcării normei); stricta interpretare și aplicare a prevederilor care descriu sancțiunea penală sau contravențională (inaplicabilitatea metodei analogice de interpretare, care ar crea incertitudine și arbitrar în aplicarea sancțiunii).

⁸ *Electoral Justice: e International IDEA Handbook*, pag. 9

Analizând diverse sisteme de drept, politica penală diferită, precum și tehnica legislativă a mai multor state, autorii Manualului de Justiție electorală au observat că, deși scopul incriminării este același, supraviețuind timpului, și anume protejarea valorilor și intereselor legale, care se intenționează să fie atinse sau realizate prin exercitarea drepturilor electorale, adică a dreptului individului de a participa la desfășurarea activităților publice prin alegeri, există două tipuri de codificare a incriminărilor electorale:

O primă abordare este în favoarea includerii acestor infracțiuni în codul penal, în timp ce a doua susține că acestea trebuie să fie incluse în legea electorală. ”Cei care apără prima poziție susțin că este cel mai bine ca infracțiunile sau delictele electorale să fie reglementate în codurile penale, în vederea protejării acestora împotriva modificărilor constante ale legii electorale.

Alții susțin că infracțiunile sau delictele electorale nu sunt și nu trebuie să fie în afara dinamicii evolutive a alegerilor și că definiția unor astfel de infracțiuni trebuie să fie revizuită, ori de câte ori cadrul juridic general ce reglementează alegerile este supus modificării, în vederea menținerii conformității între legea electorală materială și legea electorală punitivă.”⁹

De asemenea, criteriile de codificare a infracțiunilor electorale variază de la un stat la altul, unele sisteme de drept axându-se pe făptuitorul actelor penale, precum cetățenii, funcționarii electorali, conducătorii de partide și așa mai departe, altele centrându-se pe interesul

⁹ *Electoral Justice: e International IDEA Handbook*, pag. 43

legal protejat, precum libertatea votului sau condiții egale pentru toți candidații. În mod evident, însă, are mai mică relevanță maniera de codificare sau spațiul ocupat în cadrul sistemului de drept, decât esența protejării legalității procesului electoral, prin existența unui cadru juridic corespunzător, privind infracțiunile sau delictele electorale, care ajută la asigurarea unor alegeri libere, corecte și autentice.

Protecția drepturilor electorale se realizează în fiecare stat, prin raportare la contextul istorico-teleologic și socio-politic specific, astfel încât să se plieze pe necesitatea juridică de reglementare a infracțiunilor electorale. Cultura și tradiția politică (însoțite uneori și de alte considerente, precum cele religioase), dar și practicile electorale ale unei țări, pot determina dacă și la ce reper temporal, un anumit comportament este considerat inacceptabil, deoarece contravine principiilor, precum libertatea sau egalitatea, și, astfel, trebuie să fie interzis sau dacă este considerat conform cu astfel de principii și prin urmare permis.

În cuprinsul celei de-a doua secțiuni, se realizează un examen al dreptului comparat în materia infracțiunilor electorale în următoarele state:

- Statele Unite ale Americii;
- Franța;
- Spania;
- Belgia;
- Germania;
- Statele Scandinave (Finlanda, Suedia, Norvegia, Danemarca);

- Statele baltice (Estonia, Letonia, Lituania);
- Statele ex-Iugoslave (Serbia, Croația, Slovenia, Albania, Bosnia-Herțegovina);
- Statele din zona asiatică a fostei Uniuni Sovietice (Armenia, Azerbaijan, Tadjikistan, Kazahstan)
- Elveția;
- Ungaria;
- Mongolia.

În Capitolul IV, este prezentat un studiu de caz, care reprezintă, poate, cea mai relevantă cauză penală instrumentată în materia infracțiunilor electorale în ultimii 25 de ani, în care se pot observa diverse modalități faptice de comitere a unor infracțiuni electorale. (violarea confidențialității votului, coruperea alegătorilor, împiedicarea exercitării drepturilor electorale, falsificarea de documente și evidențe electorale, fraudă la vot, etc.). Având în vedere că respectiva cauză nu este soluționată în mod definitiv de către instanță, alte comentarii sau analize de natură juridică nu pot fi expuse.

Nu în ultimul rând, în cadrul **concluziilor și propunerilor de lege ferenda** este prezentată importanța alternării la guvernare ca și expresie a democrației și mecanism de funcționare a societății, care rulează prin componenta decizională a poporului, constituită de electorat, prin exprimarea căruia se legitimează și se constituie însăși puterea și autoritățile statale. Pe de altă parte se formulează anumite recomandări de îmbunătățire a legislației electorale: constituirea unui Registru electronic unic al alegătorilor, instituirea mecanismelor funcționale pentru Sistemul

de vot electronic, introducerea votului obligatoriu, crearea unei specializări în materia contenciosului electoral, atât a funcționarilor publici responsabili de gestionarea alegerilor și care trebuie să asigure etapa ”justiției grațioase”, dar și a magistraților și a organelor de urmărire și cercetare penală, asigurarea unei monitorizări și a unui control strict cu privire la fondurile utilizate destinate campaniilor electorale, o incriminare de sine statătoare a faptei care presupune pedepsirea abuzului de autoritatea militară, definirea noțiunii de ”local al secției de votare”, introducerea cerinței temporale de perioadă cuprinsă între aducerea la cunoștința publicului a candidaturilor definitive și momentul închiderii urnelor pentru a îndeplini condițiile de tipicitate ale infracțiunii de corupere a alegătorilor, reincriminarea acceptării sau primirii de către alegător de mită electorală, clarificarea sintagmei ”bunuri cu valoare simbolică”, din cuprinsul infracțiunii de corupere electorală, prin reluarea dispozițiilor art. 55 alin. 3-5 din Legea nr. 35/2008, anterior abrogării prin Legea nr. 187/2012, se regăseau limitări clare ale obiectului material

În concluzie se reiterează necesitatea reunirii tuturor dispozițiilor legale în materie sub cupola unui Cod electoral, cu excepția infracțiunilor electorale, cărora legiuitorul le-a consacrat un titlu special în Noul Cod Penal, care însă ar fi efective, pe deplin, dacă întregul cadru legislativ în materie ar fi coerent și uniform, fără a permite neclarități sau disfuncții de aplicare a textelor legale incriminatoare, în așa fel încât procesul electoral ar consfinți libera exprimată voință a poporului.

BIBLIOGRAFIE

I. Legi, decrete, acte normative

1. Codul Penal în vigoare - Legea nr. 286/2009, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările operate prin Legea nr.27/2012, Legea nr. 63/2012, Legea nr. 187/2012 și Legea nr. 159/2014;

2. Codul penal din 1968, publicat în Buletinul Oficial nr. 79–79 bis din 21 iunie 1968 și a mai fost republicat în Buletinul Oficial nr. 55–56 din 23 aprilie 1973, în temeiul art. III din Legea nr. 6/1973, publicată în Buletinul Oficial nr. 49 din 6 aprilie 1973, republicat în temeiul art. III din Legea nr. 140/1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 14 noiembrie 1996, cu modificările ulterioare;

3. Codul penal din 1936, denumit "Carol al II-lea" potrivit legii intitulată: "Denumirea Codurilor de unificare a legislației", decretată sub Nr. 577/1936 și publicată în Monitorul Oficial, partea I, Nr. 73 din 27 Martie 1936

4. Constituția – adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 noiembrie 1991, a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991 și a intrat în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ,

- 5. Constituția din 1866**, publicată în Monitorul Oficial nr. 142/1 iunie 1866
- 6. Constituția din 1923**, publicată în Monitorul Oficial nr. 282/29 martie 1923
- 7. Constituția din 1938**, publicată în Monitorul Oficial nr. 48/27 februarie 1938
- 8. Constituția din 1952**, publicată în Buletinul Oficial nr. 1/27 septembrie 1952
- 9. Constituția din 1965**, publicată în Buletinul Oficial nr. 1/21 august 1965
- 10. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris**, încheiată în 7/19 august 1858
- 11. Codul de procedură penală** (Legea nr. 135/2010), publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările operate de Legea nr. 255/2013, O.U.G. nr. 3/2014 și O.U.G. nr. 82/2014
- 12. Legea electorală din 1864**, publicată în Monitorul Oficial nr. 146 din 15 iulie 1864
- 13. Decretul-lege pentru reforma electorală din 1918**, publicat în Monitorul Oficial Nr.291 din 16 noiembrie 1918
- 14. Legea electorală din 1926** – decretul-lege nr. 1424/1926 și publicată în Monitorul Oficial nr. 71/27 martie 1926
- 15. Legea electorală din 1939**, publicată în Monitorul Oficial nr. 106 bis/9 mai 1939
- 16. Legea electorală din 1946** – Decret nr. 2219/13 iulie 1946, publicat în Monitorul Oficial nr. 161 din 15 iulie 1946

- 17. Legea electorală din 1966** - Legea nr. 28/1966 cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în Consiliile Populare, publicată în „Buletinul Oficial”, nr. 86 din 29 decembrie 1966
- 18. Legea electorală din 1974** - Legea electorală a Republicii Socialiste România nr. 67/1974, publicată în „Buletinul Oficial”, nr. 161 din 23 decembrie 1974
- 19. Decret-lege nr. 92/1990**, publicat în Monitorul Oficial nr. 35 din 18 martie 1990
- 20. Legea nr. 70/1991**, publicată în Monitorul Oficial nr. 239 din 28 noiembrie 1991
- 21. Legea nr. 68/1992**, publicată în Monitorul Oficial nr. 164 din 16 iulie 1992
- 22. Legea nr. 3/2000**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 84 din 24 februarie 2000, cu modificările operate prin O.U.G. nr. 92/2003, Legea nr. 551/2003, O.U.G. nr. 99/2005, O.U.G. nr. 27/2007, Legea nr. 129/2007, O.U.G. nr. 34/2007, O.U.G. nr. 103/2009, O.U.G. nr. 41/2012, Legea nr. 131/2012, Legea nr. 76/2012, Legea nr. 187/2012 și Legea nr. 341/2013
- 23. Ordonanța de urgență a Guvernului 93/2003**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 716 din 14 octombrie 2003, cu modificările aduse de Legea nr. 187/2012
- 24. Legea nr. 67/2004**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 271 din 29 martie 2004, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 333 din 17 mai 2007, cu modificările aduse prin Legea nr. 131/2005, O.U.G. nr. 20/2008, Legea nr. 35/2008, O.U.G. nr.

32/2008, Legea nr. 129/2011, Legea nr. 76/2012, Legea nr. 338/2013, Legea nr. 187/2012 și O.U.G. nr. 4/2014

25. Legea nr. 370/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 29 septembrie 2004, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 650 din 12 septembrie 2011, cu modificările aduse prin Legea nr. 76/2012, Legea nr. 187/2012, O.U.G. nr. 4/2014, O.U.G. nr. 45/2014, Hotărârea BEC nr. 3/2014 și Hotărârea BEC nr. 5/2014

26. Legea nr. 373/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 887 din 29 septembrie 2004

27. Legea nr. 334/2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 632 din 21 iulie 2006, republicată în M.Of. nr. 510 din 22.7.2010, cu modificările aduse prin Legea nr.124/2011 și Legea nr. 187/2012

28. Legea nr. 33/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 28 din 16 ianuarie 2007, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 627 din 31 august 2012, cu modificările operate prin Legea nr. 187/2012 și O.U.G. nr. 4/2014

29. Legea nr. 35/2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 196 din 13 martie 2008, cu modificările operate prin O.U.G. nr.66/2008, O.U.G. nr. 97/2008, O.U.G. nr. 46/2012, O.U.G. nr. 67/2012, O.U.G. nr. 70/2012, Legea nr. 76/2012, Legea nr. 187/2012, O.U.G. nr. 4/2014 și O.U.G. nr.12/2014

30. Codul Bunelor Practici în materie electorală – Veneția 2002, adoptat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept în cadrul celei de-a 52-a Sesiuni Plenare (Veneția 18-19 octombrie 2002), adoptat

sub nr. CDL-AD(2002)23rev, de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei în cadrul sesiunii din 2003 – prima parte și de Congresul Puterilor Locale și Regionale din Europa în cadrul sesiunii din primăvara 2003.

- 31. Legea privind asistența electorală în America din 2002 (HAVA)**
- 32. Legea pentru campaniile electorale federale din 1971 (FECA)**
- 33. Codul Statelor Unite ale Americii**
- 34. Codul electoral francez din 2011**
- 35. Legea organică spaniolă nr. 5/1985**
- 36. Codul electoral belgian din 2007**
- 37. Codul penal german din 1998, cu modificările ulterioare**
- 38. Codul penal finlandez din 1889, cu modificările din 2012**
- 39. Codul penal suedez din 1962, cu modificările din 1999**
- 40. Codul penal general norvegian pentru civili din 1902, amendat în 2005**
- 41. Legea nr. 271/1987, privind alegerile parlamentare din Danemarca**
- 42. Codul penal estonian din 2001, cu modificările din 2013**
- 43. Legea penală din 1998 din Letonia, cu modificările din 2013**
- 44. Codul penal lituanian din 2000, cu modificările din 2010**
- 45. Codul penal sârb din 2005, cu modificările din 2012**
- 46. Codul penal croat din 1997, cu modificările din 2006**
- 47. Codul penal sloven din 2008**
- 48. Codul penal albanez din 1995, revizuit în 2013**

49. **Codul penal al Bosniei și Herțegovinei din 2003, cu modificările din 2010**
50. **Codul penal armean din 2003**
51. **Codul penal azer din 2000**
52. **Codul penal din Tadjikistan din 1998, cu modificările ulterioare**
53. **Codul penal din Kazahstan din 1997, cu modificările ulterioare**
54. **Codul penal elvețian din 1937, cu modificările din 2014**
55. **Codul penal ungar din 2012**
56. **Codul penal mongol din 2002, cu modificările ulterioare**

II. Tratatе, cursuri, monografii, dicționare

1. **Allen M.J.** – *Criminal law* – Ed. Oxford University Press, 2009
2. **Antoniу G., Bulai C.** – *Dicționar de drept penal și procedură penală* – Ed. Hamangiu, București, 2011
3. **Antoniу G. (coord), ș.a.** – *Explicații preliminare ale noului Cod penal. Vol. II* – Ed. Universul Juridic, București, 2011
4. **Aristotel** – *Politica* – Ed. Antet, București, 1999;
5. **Banciu A.** – *Istoria vieții constituționale în România (1866 – 1991)* – Casa de editură și presa Șansa SRL, București, 1996;
6. **Barbu C.**– *Sisteme electorale – Interacțiuni cu mediul instituțional* – Ed. Universul Juridic, București, 2010;
7. **Barthelemy J.** – *La crise de la democratie contemporaine* – Paris, 1931;

8. **Basarab M.** ș.a. – *Codul penal comentat. Vol. I. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2007;
9. **Basarab M., ș.a.** – *Codul penal comentat – Vol. II. Partea specială* – Ed. Hamangiu, București, 2008;
10. **Bogdan S., Șerban D.A., Zlati G.** – *Noul cod penal. Partea specială. Analize, explicații, comentarii. Perspectiva clujeană* – Ed. Universul Juridic, București, 2014
11. **Bulai C., B.N. Bulai** – *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007;
12. **Chiș I.** – *Istoria statului și dreptului românesc* – Ed. Walters Kluwer, București, 2010;
13. **Constantinescu M., A. Iorgovan, E. S. Tănăsescu** – *Constituția României revizuită, comentarii și explicații*, ed. All Beck, București 2004;
14. **Constantinescu T.** – *Efectele legii electorale și învățămintele ce decurg din alegerile făcute după război* – București, Imprimeriile Independența, 1927;
15. **De Tocqueville A.** – *Despre democrație în America* – vol. I – Ed. Humanitas, București, 1995;
16. **Deleanu I.** – *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, București, 2006;
17. **Deleanu I.**– *Prolegomene juridice* – Ed. Universul Juridic, București, 2010;
18. **Descartes R.**– *Principiile filosofiei* – Ed. Iri, București, 2000;

19. **Diaconescu Gh., C-tin Duvac** – *Drept penal. Partea specială. Noul Cod Penal. – vol.I* – Ed. Fundației România de Main, București, 2006;
20. **Dima T.**, *Drept penal. Partea generală.*, Ed. Hamangiu, București, 2007;
21. **Dissescu C-tin G.** – *Drept constituțional* – Ed. Librăriei SOCEC & Co, Societate anonimă, București, 1915;
22. **Djuvara M.** – *Teoria generală a dreptului. Drept rațional. Izvoare și drept pozitiv*, Ed.ALL Beck, București, 1999;
23. **Dobrinou V., Pascu I., Chiș I., Hotca M.A., Păun C., Gorunescu M., Dobrinou M., Neagu N., Sinescu M. C.** – *Noul Cod Penal comentat. Vol. II. Partea specială* – Ed. Universul Juridic, București, 2012;
24. **Dobrinou V.** – *Corupția în dreptul penal român*, Ed. Atlas Lex, București, 1995;
25. **Dobrinou V., M-A. Hotca, M. Murea** – *Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție*, Ed. Wolters Kluwer, București 2008;
26. **Dobrinou V., N. Neagu** – *Drept penal. Partea Specială. Teorie și practică judiciară* – Ed. Wolters Kluwer, București, 2008;
27. **Dobrinou V., W.G. Brânză, M.A. Hotca** – *Probleme de Drept din jurisprudența penală* – Ed. Wolters Kluwer, București, 2008;
28. **Dongoroz V.** – *Drept penal* – București, 1939;
29. **Dongoroz V.și alții** – *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1969;

30. **Dongoroz V. și alții** – *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. II, Ed. Academiei, București, 1969;
31. **Dongoroz V. și alții** – *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, Ed. Academiei, București, 1969;
32. **Dongoroz V. și alții** – *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. IV, Ed. Academiei, București, 1972;
33. **Dosanto C. C., Simmons N. L.** – *Federal Prosecution on Election Offenses*, Ed. a 7-a, Practising Law Institute, 2007;
34. **Enache M., M. Constantinescu** – *Renașterea parlamentarismului în România*, Ed. Polirom, Iași, 2001;
35. **Garraud R.** – *Traite theorique et pratique du droit penal francais* – Paris, 1989;
36. **Gilia C.**– *Sisteme și proceduri electorale* – Ed. C.H.Beck, București, 2007;
37. **Gorghiu A.**– *Infrațiuni contra drepturilor electorale* – Ed. Universul Juridic, București, 2012;
38. **Hamangiu C.** – *Rechizitorii* – Institutul de Editură „Samitca”, Craiova, 1908;
39. **Hegel G.W.F.** – *Principiile filozofiei dreptului sau Elementele de drept intelectual și de știință a statului* – Ed. Iri, București, 1996;
40. **M.A. Hotca (coord.), Gorunescu M., Sinescu M.C. ș.a.** – *”Noul Cod penal. Note. Corelații. Explicații”* – Ed. C.H. Beck, București, 2014
41. **Hotca M. A.** – *Codul penal. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2007;
42. **Hotca M. A.** – *Drept penal. Partea generală*, Ed. C. H. Beck, București, 2007;

43. **Hotca M. A., M. Dobrinoiu** – *Infracțiuni prevăzute în legi speciale*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
44. **Iancu Gh.** – *Drept electoral* – Ed. C.H. Beck, București, 2012;
45. **Ionescu C.** – *Constituția României. Legea de revizuire comentată și adnotată cu dezbateri parlamentare*, Ed. All Beck, București, 2003;
46. **Kelsen H.** – *Doctrina pură a dreptului* – Ed. Humanitas, București, 2000;
47. **Leclercq C.** – *Droit constitutionnel et institutions politiques* – Paris, Ed. Litec, 1999;
48. **Loghin O., T.Toader** – *Drept Penal român – Parte specială, Ed. a III-a revăzută și adăugită*, Casa de editură și presă Șansa SRL București 1997;
49. **Malaurie Ph.** – *Antologia gândirii juridice* – Ed. Humanitas, București, 1997;
50. **Merle R., Vitu A.** – *Traite de droit criminel* – Ed. Cujas, Paris, 1967;
51. **Mitrache C-tin., C.Mitrache** – *Drept Penal român – partea generală*, Ed. Universul juridic, București 2007;
52. **Molcuț E.** – *Drept roman* - Ed. Edit Press Mihaela SRL, București, 2002;
53. **Moruzi J.** – *De la territorialitate a L'exterritorialitate des lois penales* – Buc, Typographies Roumaines Unies, 1926;
54. **Muraru I., E.S. Tănăsescu** – *Drept constituțional și instituții politice*, Vol. II, Ed. a XI-a, Ed. All Beck, București, 2004;

- 55. Muraru I., E.-S. Tănăsescu, A. Muraru, K. Benke, M.-C. Eremia, Gh. Iancu, C.-L. Popescu, Șt. Deaconu** – *Alegerile și corpul electoral* – Ed. All Beck, București, 2005;
- 56. Muraru I., M. Constantinescu** – *Drept parlamentar românesc*, Ed. Actami, București, 1999;
- 57. Neagu I.** – *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
- 58. Neagu I.** – *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
- 59. Negulescu P.** – *Curs de drept constituțional* – Editat de Al. Th. Doicescu, București, 1927;
- 60. Nistoreanu Gh., Al. Boroii** – *Drept penal, Partea Specială*, Ed. All Beck, București, 2005;
- 61. Nistoreanu Gh., C. Păun** – *Criminologie*, Ed. Europa Nova, București, 2000;
- 62. Pantea V.** – *Infracțiunea politică și Dreptul penal contemporan* – Ed. LuminaLex, București, 1998;
- 63. Pascu I.** – *Drept penal. Partea generală* – Ed. Hamangiu, București, 2007;
- 64. Platon** – *Legile* – Ed. Iri, București, 1999;
- 65. Popa N.** – *Teoria generală a dreptului*, Ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
- 66. Popa N., I. Dogaru, Gh. Danisor, D.C. Danisor** – *Filosofia dreptului. Marile curente* – Ed. ALL Beck, București, 2002;
- 67. Preda M.** – *Legea alegerilor locale (Legea nr. 67/2004, republicată)* – Ed. Universul Juridic, București, 2008;

- 68. Radu Al.** – *Sisteme politice contemporane: Forme de guvernare în 29 de state* – Ed. C.H.Beck, București, 2010;
- 69. Radu Al.** – *Sisteme electorale. Tipologie și funcționare.* – Ed. Universitaria, București, 2012;
- 70. Radu S.** – *Modernizarea sistemului electoral din România (1866-1938)* – Ed. Institutul European, Iași, 2001;
- 71. Rătescu C.G., I.Ionescu-Dolj, ș.a.** – *Codul Penal Carol al-II-lea adnotat vol.II Parte Specială*, Ed. Librăriei SOCEC & Co. S.A. București, 1937;
- 72. Rousseau J.J.** – *Contractul social*, Ed. Științifică, București, 1957;
- 73. Streteanu F.** – *Tratat de drept penal. Partea generală*, Vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
- 74. Tanoviceanu I.** – *Curs de drept penal* – Atelierele grafice Socec și co, București, 1912;
- 75. Tănăsescu E. S.** – *Legile electorale. Comentarii și explicații* – Ed. CH BECK, București, 2004;
- 76. Vallimărescu Al.** – *Enciclopedia Dreptului II* – Editat de Al. Th. Doicescu, București, 1932;
- 77. Vasiliu T., ș.a.** – *Codul penal al Republicii Socialiste Române, comentat și adnotat, partea specială, vol. II*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977;
- 78. Vile J.R.** – *Essential Supreme Court Decisions. Summaries of Leading cases in U.S Constitutional Law*, Ed. Rowman & Littlefield Publishers Inc, Maryland, 2010.

III. Articole, studii, comentarii

1. **Ciuncan D.** – *Infracțiunea de exercitare fără drept a votului și de introducere în urnă a unui număr suplimentar de voturi* - ”Dreptul” nr. 12/1997;
2. **Gheorghe T. V.** – *Unele observații și propuneri de lege ferenda referitoare la infracțiunea de corupere electorală*, Rev. Dreptul, nr. 10/2005;
3. **Gorunescu M., Stănculescu C.** – *Conceptul de fraudă în legislația română* – ”Dreptul” nr. 12/2009;
4. **Hotca M. A.** – *Comentariu privind Partea specială a Noului Cod Penal (II)* – Pandectele Române nr. 1/2010;
5. **Rusu I.** – *Delicte contra exercitării drepturilor politice și cetățenești* – ”Dreptul” nr. 6/2005.

IV. Jurisprudență

1. www.scj.ro
2. www.jurindex.ro
3. www.legalis.ro

V. Surse diverse

1. www.roaep.ro
2. www.aec.gov.au
3. www.apd.ro
4. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

5. http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Legislation__Criminal-Code.pdf
6. <http://www.mpravde.gov.rs/en/tekst/1701/criminal-matter.php>
7. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=366707
8. www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/.../The_Criminal_Law.doc
9. <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X30068K12&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=karistusseadustik>
10. <https://aceproject.org/ero-en/regions/europe/DK/denmark-parliamentary-election-act>
11. <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19020522-010-eng.pdf>
12. <http://www.government.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>
13. <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>
14. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/
15. <http://aceproject.org/ero-en/regions/europe/FR/france-code-electoral-francais-2011/view>
16. <https://aceproject.org/ero-en/regions/europe/BE/belgium-election-code-2007>
17. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>